

סדום ועמורה: חמש תגובות למשבר

מעשה סדום ועמורה נזכר בתודעה כעונש על קלקולים חמורים. סדום ניצבת בתודעה היהודית כתמרור אזהרה חמור לאירועים שאסור שיישנו. כאן יוצגו חמש עמידות ועמדות של דמויות בסיפור, ארבע עמידות שמשקפות מחלות חברתיות ועוד אחת, שהיא עמידה של דיאלוג ותיקון:

1. **אנשי סדום - "ויאמרו האחד בא לגור וישפט שפוט" (יט, 9) - התייצבותם של בני סדום כלפי לוט המבקש להגן על אורחיו, גם במחיר התמוה של שלומן של בנותיו, היא עמידתם של הרבים כנגד היחיד והשונה, עמידת הוותיקים והמבוססים כלפי החדש והלא מוכר.**

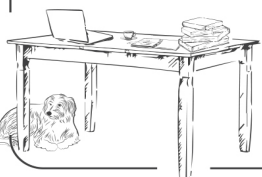
את דברי התורה על בני סדום שהם "רעים וחטאים" (יג, 13) הבינו חז"ל כדוברים על פשעים חברתיים. המדרש המאוחר מבין את הקריאה: "הכצעקתה" (יח, 21), כהחלטת הקב"ה לבחון את הנעשה בסדום ולבסוף להופכה, משעלטה לכסא הכבוד צעקתה של בתו של לוט, שהוצאה להישרף, משום שעזרה לעני בצרתו.¹

זאת ועוד, בפרקי אבות אנו קוראים: "האומר: שלי שלי ושלך שלך, זו מידה בינונית; ויש אומרים, זו מידת סדום" (ה, יא). במבט ראשון, אמירה זו מתמיהה, שהרי, לכאורה זהו תיאור של חברה נורמלית שבה כל אדם עוסק בענייניו, וזו אכן הדעה העיקרית במשנה. אבל חברה שבה כל אדם גדור בדל"ת אמותיו ללא מחויבות לרעהו (ובוודאי שלא כלפי הזר), היא חברה שלילית ומסוכנת. גם בהתעלמות שבעמידה "בינונית" זו, יש ממד של זדון.²

2. **אשת לוט - "ותבט אשתו מאחריו ותהי נציב מלח" (יט, 26) דומה שאי אפשר שלא לחוש רגש של אמפתיה כלפי אשת לוט שאינה יכולה להשאיר את ביתה מאחוריה. עמידתה של אשת לוט היא עמידת האדם שאינו יכול לעשות שינוי ולערוך תיקון. זוהי עמידה נוסטלגית הנכספת לעבר ואינה מסוגלת להתמודד עם קשיי העתיד. העבר שאליו נכספת אשת לוט אינו סוג בשושנים. החיים בסדום היו מאיימים ומשפחת לוט לא התקבלה, כפי שראינו, למערך החברתי. ובכל זאת, כשהגיע הזמן**

¹ ילקוט שמעוני, וירא, פג; פרקי דרבי אליעזר [היגער] חורב, כה.

² ר' יוחנן אמר: "לא חרבה ירושלים אלא על שדנו בה דין תורה" (בבלי בבא קמא ל, ע"ב). ההקפדה על הדין תוך התעלמות מן החסד, ההתמקדות בלגליזם הטהור תוך זניחת הממד המוסרי – הרסניות..

לעזוב, נתקפה אשת לוט געגועים וחמלה כלפי העבר שלא היה לה ולא יכלה להתנתק ממנו ונשארה בעומדה עד עצם היום הזה.

גם בסביבתנו אנחנו רואים הרבה נציבי מלח חיים, אנשים שאינם מצליחים להיפרד מקלישאות עבר, גם כשאלה מזמן אינן מוכיחות את עצמן. עמידתם של בני דמותה המודרניים של אשת לוט היא עמידה מצמיתה.

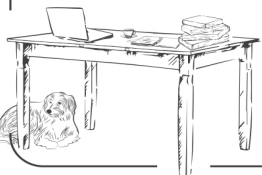
3. **בנות לוט - "אבינו זקן ואיש אין בארץ לבוא עלינו כדרך כל הארץ"** (לט, 31) בנות לוט יושבות במערה ומלבות זו את חרדתה של זו, עד שהן קמות ועושות מעשה. על אף העובדה, שחז"ל משבחים את מעשה גילוי העריות שיזמו בנות לוט (ועל כך בסעיף הבא), ועל אף העובדה שמזרעו של מואב, בן הבכירה, תצא רות וממנה דוד המלך (וממנו על פי המסורת - המשיח), מעידה עמידתן על חולי חברתי, שעיקרו ביטול גדרי האישות ביניהן לבין אביהן, דהיינו, ביטול העבר.

אשת לוט לא יכלה להינתק מהעבר, ואילו בנותיה אינן יכולות להישיר עיניהן אל העתיד. הן אחוזות בחרדה קיומית כל כך נוראה, עד שהן מחליטות לעבור במודע את אחת העבירות החמורות ביותר בתרבותנו ובתרבויות העולם.

חרדה קיומית כזו שמפירה את הכללים כולם, גם את המוחלטים שבהם, גם היא סכנה פסיכולוגית וחברתית. רואי שחורות וחוזי אסונות (מבית ומחוץ) קמים לנו חדשים לבקרים ומבקשים לזרוע פחד ולמנוע מאתנו לפעול באופן ראוי ורציונלי ולהתמודד עם אתגרי קיומנו.

4. **לוט - "ולא ידע בשכבה ובקומה"** (יא, 33) עמידתו של לוט, אינה עמידה. הוא שוכב סרוח והלום יין ובוחר לא לדעת את מה שעושות בו בנותיו. אם המניע של בנותיו למעשה החמור הוא חרדה ופחד לישובו של עולם, הרי שקשה לגלות הבנה לבחירתו של לוט שלא לדעת. אך אבא שאינו שומר על בנותיו גם כשאינו "שיכור כלוט", חזקה עליו שלא יגלה אחריות במצב כזה. חז"ל המשבחים בעקיפין את מעשה בנות לוט מגנים בחריפות את לוט, אף על פי, שהן היו פעילות במעשה גילוי העריות ואילו הוא לכאורה לא עשה מעשה.³

³ "אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן, מאי דכתיב: 'כי ישרים דרכי ה' וצדיקים ילכו בם ופושעים יכשלו בם' (הושע יד)? ... משל ללוט ושתי בנותיו עמו, הן שנתכוונו לשם מצוה - 'וצדיקים ילכו בם', הוא שנתכווין לשם עבירה - 'ופושעים יכשלו בם'. [הגמרא שואלת שמא גם לוט התכוון לדבר מצווה ומביאה הסבר של ר' יוחנן השולל את האפשרות הזו:] למה נקוד על וי"ו 'ובקומה' של בכירה? [הכוונה היא לנקודה גדולת הממדים על האות ו'] לומר, שבשכבה לא ידע, אבל בקומה ידע" (בבלי נזיר כג, ע"א).

רבים בוחרים שלא לדעת. רבים בוחרים להכהות חושיהם ביין, באמצעים כימיים ופסיכולוגיים או באמצעי התקשורת ולא לדעת. מה משמעות הקיום של אלה הבוחרים להיות סרוחים ורדומים ולחכות שהדברים יעשו בהם.

5. אברהם - "ואברהם עודנו עמד לפני ה'" (יח, 22) – אברהם אינו מש, אינו משפיל עיניו, אינו פוסח על שתי הסעיפים. אברהם מוכן לנהוג אפילו מתוך מה שנראה כחוצפה, כשהוא עומד בפני אלהיו. הוא האדם המתחייב, המתחייב בנפשו. עמידתו - עמידה זקופה של יראת כבוד, ובה בשעה של כבוד עצמי.

היענותו של הקב"ה לאברהם מראה שנחה דעתו מעמידתו של אברהם כסוביקט העומד ביראה ואמונה ומישיר עיניו אל בוראו. בתלמוד הבבלי נאמר משמו של האמורא רב: "המתפלל - כשהוא כורע, כורע ב'ברוך' וכשהוא זוקף, זוקף בשם" (ברכות יב, ע"א). עלינו ללמוד מכך, שבעומדנו לפני הבורא עלינו לנהוג בקדושה וביראה אבל לא בהתבטלות ובהתרפסות. הקב"ה בעצמו חפץ ביחס של דיאלוג עם ברואיו ולא ביחס של כניעה.

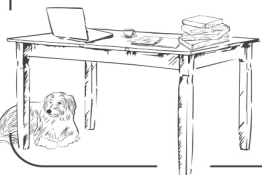
ר' סימון מציג ראייה קיצונית אף יותר לעמידתו של אברהם: "תיקון סופרים זה, שכינה ממתנת לאברהם",⁴ לדידו, לא אברהם הוא שעמד בפני האל, אלא האל עמד בפניו. מדברים חריפים אלה ניתן ללמוד, לא רק שעתים גם האל מוכן "לעמוד" בפני בני האדם, כשהם ראויים לכך, אלא גם שהוא מוכן לנוע מדעתו כשהוא נוכח בצדקתם.

בסיפור סדום ועמורה אנו רואים חמש עמידות לנוכח מצב משברי - ארבע ועוד אחת: אלה שמסרבים לקבל אליהם את האחר, זו שלא יכולה להניח את העבר מאחוריה, אלה שוויתרו כליל על גדרי העבר ופעלו מתוך חוסר ביטחון מוחלט בעתיד, וזה שבחר לא לדעת. עמידתו של אברהם שונה ומובחנת - אברהם הוא איש האמונה ואיש הדיאלוג. סיפור סדום מלמד אותנו שהעמידה הראויה ברצף שבין עבר ועתיד מול ה"אני" ומול הקהילתי - היא היא עמידה ראויה בפני האל.

כיום נקראים בניו ובנותיו של אברהם להיות נכונים לעמידה האמיצה של אביהם הקדמון. לעמידה שאין בה כפיפות הראש והתבטלות וכל כולה אומץ ואמונה. עמידתם

---

⁴ בראשית רבה מט, ז (עמ' 505) וראו רש"י על אתר. דברי ר' סימון מעלים את השאלה האם עמדה לפני גירסה אחרת או שזו דעתו הפרטית.

הראויה אלה מול אלה מתוך נחישות ומתוך כבוד היא העשייה האמונית הראויה. ומי
ייתן, שגם הקב"ה יראה ללבנו וייעתר לאותה העמידה.

